

omkostningerne bevidst blev holdt nede ved indførelse af billigere arbejdskraft og maskiner, således at produktionsværdien pr. medarbejder steg.

Også en undersøgelse af virksomhedens finansiering afdækker interessante træk. De første år måtte fabrikanten ty til stadig flere lån hos den nærmeste familie, men hurtigt steg egenkapitalens andel, og virksomheden blev særdeles velkonsolideret.

Per Boje påviser også, hvordan fabrikken havde et klart blik for markedet og behændigt var i stand til at tilbyde nye produkter. Det understreges, at Thrige tidligt – sikkert under indtryk af USA-årene – netop tillagde reklamen afgørende betydning for virksomhedens afsætning.

I et sidste hovedafsnit behandles Thriges interesse for automobilproduktion og overtagelse af De forenede Automobilfabrikker og siden af Vognfabrikken Scandia i Randers i 1930. Dette køb skulle ikke blot medvirke til at reducere den indenlandske konkurrence, men også sikre moderfirmaet afsætning af elektrisk udstyr til tog og sporvogne, og med en stor økonomisk indsats blev fabrikken i Randers da også moderniseret i 1931. I dag er den en af hjørnestenene i Thrigefonden.

Sammenholdes de to forfatters bidrag er forskellen i angrebsvinklen påfaldende. I Kaarsteds afsnit spiller personen Thomas B. Thrige en afgørende rolle for hele virksomhedens udvikling, mens han for Per Boje reduceres. Her er der til gengæld en tendens til at erstatte personen og vel også medarbejderne med tabeller, der så står som et vidnesbyrd om virksomhedens »drivkræfter«. Naturligvis er tabellerne meget sigende, men på den anden side har de en tendens til at anonymisere medarbejdere og ingeniører. Det kunne nok have været af interesse at få klarlagt ikke mindst ingeniørernes be-

tydning for virksomhedens udvikling.

Forskellen i de to afsnit er så åbenbar, at læseren kan få den opfattelse, at historiesynet hos de to forfattere må være forskelligt – men forskellen er måske bevidst?

Det er et værdifuldt stykke industrihistorie, der her er fremlagt på en sober og fængslende måde – og så er det hele naturligvis velillustreret med bl.a. virksomhedens omfattende annoncemateriale og fotos.

Det er et imponerende kildemateriale, der er gennemgået og benyttet. Virksomhedens eget arkiv synes kun delvis bevaret, men med sikker hånd er det alligevel lykkedes for forfatterne på grundlag af andet materiale – trykt som utrykt – fra bl.a. banker, organisationer, andre elektromekaniske virksomheder, fabrikstilsynet og meget mere at skabe et solidt billede af virksomheden.

Det skal derfor påskønnes, at Fondet valgte den løsning at lade faghistorikere udarbejde virksomhedens 50-årsskift. Med det fremlagte arbejde er der skabt et godt grundlag for den videre forskning i et forsømt industrihistorisk område – elektrificeringen af Danmark.

Henrik Fode

Reginald Spink: *40 år efter. En englænders spredte erindringer om krig og fred.* (Odense Universitetsforlag, 1983). 133 s.

Reginald Spink, der sammen med Ralph Hollingworth i 1940-41 opbyggede SOEs danske afdeling, har lidt samme skæbne som mange andre, der var centralt placeret i dansk modstandsbevægelse. I deres erindringer har de sådan set spændende ting at berette; men de føjer alligevel kun få nye detaljer til, hvad man allerede længe

har kunnet læse hos Hæstrup.

Spinks lille bog er mest interessant for sin skildring af mennesker og hverdagskår. Den trange start for SOEs danske afdeling illustreres billedligt som et rum med et bord og to stole, en tavs telefon og to brevbakker mærket »ind« og »ud«, begge tomme. Chefen, commander Hollingworth, lærer vi lidt bedre at kende, når vi får at vide, at han før besættelsen var beskæftiget i den københavnske cykelbranche og blandt andet introducerede sofa-cyklen.

Mest udførligt er naturligvis hverdagsportrættet af Spink selv, den 22-årige kontorist fra Yorkshire, der i 1928 gjorde turen over Nordsøen og i de følgende år ernærede sig som sproglærer og journalist i København, fik et job ved konsulatet, da krigen brød ud, og måtte forlade landet med det britiske diplomattog i april 1940. Denne uprofessionelle baggrund for hans betroede stilling i SOE kendetegner i sig selv organisationens improviserede præg, skabt som den var på et tidspunkt, hvor modstandsbevægelser i besatte lande endnu var en påstand med ukendt indhold.

Henning Poulsen

Erik Thostrup Jacobsen: *Foden i Døren. Danmark mellem Sovjetunionen og England 1944-45*. (Odense Universitetsforlag, 1984). 136 s.

Bogens emne er de allierede stormagters holdning over for de ledende kredse i Danmark – Frihedsrådet og de samarbejdende politiske partier – da disse i krigens slutfase forhandlede om befrielsesregeringens sammensætning. Det er tidligere behandlet af Jørgen Hæstrup og Mary Dau, og bogen rummer ingen epokegørende nyheder.

Den britiske holdning er uddybet og dokumenteret gennem studier i Foreign Offices arkiv. De bekræfter, at England stræbte mod at forlige de danske parter, og fastslår, at England opfattede den sovjetiske politik som et forsøg på at splitte dem for ensidigt at satse på Frihedsrådet. Om denne opfattelse, som forfatteren har gjort til sin egen, kan stå for en tilsvarende prøve, har han ikke kunnet konstatere uden tilgang til de sovjetiske arkiver. En noget mere forsigtig konklusion havde derfor nok været på sin plads, især da det foreliggende materiale ikke entydigt peger i den retning.

Det er nok muligt, at Sovjet forestillede sig Frihedsrådet som tyngdepunkt i en »folkefrontsregering«; men selv i så fald måtte det være et problem, at Socialdemokratiet kom til at stå udenfor. Ved ensidigt at holde på Frihedsrådet ville Sovjet komme til at spænde ben for den organisatoriske enhedsfront, som DKP som andre kommunistiske partier tilstræbte gennem en sammenslutning af de to arbejderpartier. På den baggrund kan hovedkilden, Døssings udførlige referat af sin samtale med viceudenrigsminister Dekanov 17. jan. 1945, også læses på en anden måde. Forfatteren har hæftet sig ved kritikken af den tidligere regerings politik, men burde nok have søgt at forklare, hvorfor Dekanov så ihærdigt, om end forgæves, prøvede at få Døssing til at rehabilitere i det mindste dele af Socialdemokratiet. Der er intet til hinder for at antage, at også Sovjet foretrak et dansk kompromis, om end måske på lidt andre betingelser, end briterne forestillede sig.

Henning Poulsen